

SCENA POLSKA

TĚŠÍNSKÉ DIVADLO

CZESKI CIESZYN

ČESKÁ SCÉNA ● SCENA POLSKA ● SCENA BAJKA

BOLESŁAW PRUS
LALKA

Bolesław Prus Lalka

dyrektor teatru cieszyńskiego KAROL SUSZKA
zastępca dyrektora d.s. ekonomicznych IRIS HECLOVÁ
kierownik artystyczny sceny polskiej BOGDAN KOKOTEK
kierownik literacki sceny polskiej JOANNA WANIA

adaptacja, reżyseria i scenografia BOGDAN KOKOTEK
kostiumy AGATA HŁADÍKOVÁ
muzyka ZBIGNIEW SIWEK

SPEKTAKL ZREALIZOWANO PRZY WSPARCIU FINANSOWYM MINISTERSTWA KULTURY RC
ORAZ INSTYTUTU ADAMA MICKIEWICZA
ZE ŚRODKÓW MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO RP

61. SEZON SCENY POLSKIEJ TD
PREMIERA 7 STYCZNIA 2012 R.

OBSADA:

stanisław wokulski JANUSZ KACZMARSKI
ignacy rzecki MARIUSZ OSMELAK
michał szuman, doktor RYSZARD POCHROŃ
tomasz lęcki RYSZARD MALINOWSKI
szlangbaum; starski; subiekt GRZEGORZ WIDERA
wysocki; żyd; subiekt DARIUSZ WARAкса
julian ochocki; żyd; subiekt TOMASZ KŁAPTOCZ
profesor geist; lokaj MIKOŁAJ BOGDAN KOKOTEK
izabela lęcka JOANNA GRUSZKA
pani joanna, siostra lęckiego LIDIA CHRZANÓWNA
panna florentyna KATARZYNA WOJCZYK
prezesowa zaśławska HALINA PASEKOVÁ
kazimiera wąsowska MAŁGORZATA PIKUS
kobieta upadła AGATA HŁADÍKOVÁ, gość.
żebrzące dzieci WERNER i ALEKSANDER WIDERA, gość.

inspicjent, sufler IWONA BAJGER

janusz kaczmarski & mariusz osmelak

BOLESŁAW PRUS,

właściwie ALEKSANDER GŁOWACKI herbu Prus (ur. 20 sierpnia 1847 w Hrubieszowie, zm. 19 maja 1912 w Warszawie) – polski pisarz, prozaik, nowelista i publicysta okresu pozytywizmu, współtwórca polskiego realizmu, kronikarz Warszawy, myśliciel i popularyzator wiedzy, działacz społeczny.

Był synem Antoniego Głowackiego, dworskiego ekonoma o szlacheckich korzeniach, oraz Apolonii z Trembińskich. Przyszedł na świat w majątku Głowackich Żabcze. Wcześniej osierocony przez rodziców był pod opieką starszego o 13 lat brata Leona Głowackiego, pod wpływem którego wziął udział w powstaniu styczniowym.

Próbował różnych zawodów, dzięki którym mógłby zarobić na życie; był m.in. fotografikiem, ślusarzem w fabryce Lilpopa i Raua. Próbował też sił jako dziennikarz, współpracował z satyrycznymi pismami „Mucha” i „Kolce”. Następnie związał się z „Kurierem Warszawskim”, na łamach którego ukazywała się *Kronika tygodniowa*, która wówczas przyniosła Prusowi największą popularność. W artykułach tych poruszał on sprawy polityczne, społeczne i moralne, przyciągając czytelników trafnymi spostrzeżeniami oraz odważnymi polemikami.

W 1882 objął redakcję tygodnika „Nowiny”. W tym samym czasie rozwijała się coraz bardziej jego działalność beletrystyczna. Nie porzucił jednak dziennikarstwa. Współpracował z „Tygodnikiem Ilustrowanym” i „Kurierem Codziennym”, a większość jego opowiadań, nowel, a później powieści była po raz pierwszy publikowana na łamach tych gazet.

Twórczość prozatorska Prusa należy do największych osiągnięć literatury polskiej. Najbliższa jest pracom takich pisarzy jak Karol Dickens i Antoni Czechow.

Jego pierwszą dużą powieścią była *Placówka* (1885–1886) – ukazująca się początkowo na łamach czasopisma „Wędrowiec”. Następnie powstała jego epicka panorama ówczesnej Warszawy z lat 1878–1879 – powieść *Lalka* (1887–1889 w „Kurierze Codziennym”, wydanie książkowe 1890). Prus napisał także powieść społeczno-obyczajową *Emancypantki* (1890–1893 w „Kurierze Codziennym”, wydanie książkowe 1894). W swojej jedynej powieści historycznej *Faraon* przedstawił, na tle fragmentu historii starożytnego Egiptu, mechanizmy władzy, państwa i społeczeństwa. Śmierć pisarza przerwała prace nad ostatnią, niedokończoną powieścią *Przemiany*.

Prus został pochowany na warszawskim cmentarzu na Powązkach, gdzie na pomniku znajduje się napis „Serce serc”.

Kiedyś powieści Prusa będą przyczynkami o charakterze naukowym: jak Dickens w Anglii, Balzac we Francji, tak Prus u nas stanie się świadectwem natury historycznej, świadectwem, które dalekim pokoleniom opowie, jak ludzie żyli życiem powszednim w Polsce w drugiej połowie XIX wieku.

(LUDWIK KRZYWICKI)

Lalka jest utworem wyjątkowym, wzbudzającym kontrowersje od momentu ukazywania się powieści aż do dziś. Utwór oddaje nastroje lat 80. XIX wieku, kiedy to w świadomości pozytywistów polskich doszło do przewartościowania, nazwanego kryzysem antypozytywistycznym. Idee pracy organicznej, pracy u podstaw zaczęły się jawić pozytywistom polskim jako coraz mniej możliwe do zrealizowania. Początkowy optymizm został zastąpiony pesymizmem, brakiem wiary w możliwość zrealizowania programu. *Lalka* bardzo dobrze wpisuje się w te przemiany w mentalności polskich pozytywistów. Cel napisania książki sam Prus określił jako:

„ (...) przedstawić naszych polskich idealistów na tle społecznego rozkładu. Rozkładem jest to, że ludzie dobrzy marnują się lub uciekają, a lotrom dzieje się dobrze. Że upadają przedsiębiorstwa polskie, a na ich gruzach wznoszą się fortuny żydowskie. Że kobiety dobre (Stawska) nie są szczęśliwe, a kobiety złe (Izabela Łęcka) są ubóstwiane. Że ludzie niepospoliccy rozbijają się o tysiące przeszkód (Wokulski), że ucziwi nie mają energii (książe), że człowieka gnębi powszechna nieufność i podejrzenie”.

Na podstawie twórczości Prusa powstały także filmy: „Antek”, „Faraon” (film fabularny z 1965 r. w reżyserii Jerzego Kawalerowicza z Jerzym Zelnikiem w głównej roli), „Grzechy dzieciństwa”, „Kamizelka”, „Pensja pani Latter” (ekranizacja fragmentów powieści „Emancypantki”), „Placówka”. A także „Lalka” - najpierw jako film fabularny w 1968 r. w reżyserii Wojciecha Hasa. W roli Izabeli Łęckiej wystąpiła Beata Tyszkiewicz, w roli Stanisława Wokulskiego Mariusz Dmochowski. W 1977 r. Ryszard Ber nakręcił serial telewizyjny „Lalka” z Małgorzatą Braunek i Jerzym Kamasem w rolach głównych.

joanna gruszka & ryszard malinowski

agata hladiková & janusz kaczmarski

lidia chrzanówna, joanna gruszka & ryszard malinowski

joanna gruszka, katarzyna wojczyk & lidia chrzanówna

scena zbiorowa

na pierwszym planie: joanna gruszka, halina paseková & janusz kaczmarski

grzegorz widera & joanna gruszka

janusz kaczmarski & bogdan kokotek

JAN KOTT: O „LALCE”

tomasz klaptocz & malgorzata pikus

Arystokracja polska wobec mieszczaństwa miała stanowisko nieporównywalnie silniejsze niż na Zachodzie. Długo jeszcze dla mieszczaństwa i dla inteligencji wychodzącej ze zbankrutowanego dworku szlacheckiego pozostawała wzorem życia towarzyskiego i wysokiej kultury. Dla wzbogaczonego kupca małżeństwo z arystokratką było awansem, ale tylko towarzyskim. Jako wielki finansista miał ich w ręku. Arystokraci musieli się z nim liczyć, nie on z nimi. (...) I nie wiem, co bardziej u Prusa podziwiać: naiwność mieszczańskiego idealisty, który ocalić chce czystość duszy Wokulskiego i ukazać konflikt społeczny tam, gdzie już przestawał istnieć, czy też wielkość realisty, który jak przyrodnik notujący rozwój bakterii na sztucznej pożywce, wiernie i ściśle ukazuje jedyną możliwą drogę finansowej kariery bohatera. Biedna panna Izabela odpowiada jednocześnie za wszystkie winy arystokracji i... kapitalizmu. A pamiętajmy jeszcze, że na Wokulskiego patrzymy przeważnie oczyma Rzeckiego. (...) Wewnętrzny portret bohatera nie zgadza się z jego czynami. Wokulski nieoprawny marzyciel, ślepo zakochany w pannie Izabeli, irytuje nas, drażni, i zniechęca. Obląkana miłość Wokulskiego jest niewątpliwie ideologicznym wybiegiem, przeinaczeniem motywów, przemianą rzeczywistego konfliktu społecznego i obyczajowego w fikcyjną rozprawę z romantycznym pojmowaniem miłości. Irytuje nas przecież i drażni nie sama nieszczęśliwa miłość Wokulskiego – kupcy kochają się także i nawet czasami bez wzajemności – lecz uznanie nieszczęśliwej miłości za wymysł romantyków. Za szaleństwa miłosne Wokulskiego Prus obarcza odpowiedzialnością Mickiewicza. To było właśnie szaleństwem pozytywistów.

W literaturze naszej, tak ubogiej w realistyczne portrety kobiet, panna Izabela Łęcka nie ma chyba rywalki. To wspaniały portret kobiety zimnej. Ale chłód zmysłów i uczuć nie jest tutaj tylko wynikiem „sfery”, wychowania i konwenansów towarzyskich. (...)

„Panna Izabela nie jest ‘lalką’ – pisał Prus w *Słódku o krytyce pozytywnej* – (lalką jest lalka Heluni Stawskiej). Panna Izabela jest fizjologicznie kobietą zimną, a w wyobraźni Mesalinią, która jeżeli nie fizycznie, to przynajmniej duchowo oddaje się każdemu mężczyźnie, który się jej podoba. Dopóki miała majątek, uważała się za bóstwo, zbankrutowawszy gotowa była sprzedać się każdemu, kto zapłaci.”

Jasność spojrzenia Prusa jest zadziwiająca. Od pełnego, indywidualnego portretu prowadzi nas realista wprost do typowości społecznej. Ale typowość ta wolna jest całkowicie od schematyzmu. Poglębia portret indywidualny, bo ukazuje nie tylko typowość sytuacji społecznej, ale typowość nawet marzeń, nawet złudzeń. (...)

„Lalkę” można i trzeba czytać z planem starej Warszawy w ręku. „Lalka” to obrazy Powiśla i Starego Miasta, Krakowskiego Przedmieścia. (...) „Lalka” nie byłaby wiernym obrazem Warszawy, gdyby Prus pokazał w niej tylko karierę kupca i jego związki z arystokracją. Opok wielkich konfliktów Prus odtwarza codzienne życie miasta. Owe drobne sceny, naszkicowane nieraz za ledwie w paru linijkach i jakby przypadkiem rzucone w powieści – aluzje do bieżących wydarzeń, obrazki tłumu i ulicy – należą do najwspanialszych kart „Lalki”. Dzięki nim żyje Warszawa i przed naszymi oczyma staje cała epoka.

na pierwszym planie: joanna gruszka, janusz kaczmarski & halina paseková

mariusz osmelak

dariusz waraksa, werner i aleksander widerowie, janusz kaczmarski & agata hladiková

Głos Ludu

Gazeta Polaków w Republice Czeskiej

**Do każdej polskiej rodziny.
informacje, publicystyka,
ogłoszenia, sport**

tel. 558 731 766
sekretariat@glosludu.cz

KLUB POLSKIEJ PRASY I KSIĄŻKI

KSIĘGARNIA

Danuta Wirth

ul. Czapka 7 ~ 737 01 Czeski Cieszyn

Godziny otwarcia:

Po-Pt 9.00-12.00 13.00-17.00

w soboty księgarnia nieczynna

tel.: 558 740226

ksiegarnia@polonica.cz

prawa autorskie dotyczące tekstu sztuki reprezentuje AGENCJA DILIA, ul. krátkého 1, 190 00 praha 9 • TĚŠÍNSKÉ DIVADLO ČESKÝ TĚŠÍN, příspěvková organizace, zřizovatel moravskoslezský kraj, ostravska 67 • 737 35 czeski cieszyn • tel.: +420 558 74 60 22-23 • fax: 558 71 33 72 • INFO@TDIVADLO.CZ • WWW.TDIVADLO.CZ • kierownik działu organizacji widowni DAGMAR PAVLÍKOVÁ kierownicy pracowni: elektryczno-akustycznej VLADIMÍR RYBÁŘ ślusarsko-modelarskiej ALEŠ SZOTKOWSKI krawieckiej MARIE URBANIECOVÁ perukarskiej JARMILA DRŽÍKOVÁ rekwizytorskiej JÓZEF KUREK kierownik techniczny ROMAN SEKULA brygadier sceny MARIAN MANDRYSZ światło MARTIN KOZOK, MARTIN WALENTA dźwięk ROMAN MAJCHRZYK, MICHAL MALINIAK fryzjerka KAMILA KUMPANOVÁ garderobiana LUCIE ŽEBROKOVÁ rekwizyty SILVIE URBANIECOVÁ montażyści dekoracji JOZEF BRÍNEK, LUMÍR SLÍVA, DAVID CIENCIALA • redakcja JOANNA WANIA • zdjęcia KATEŘINA CZERNÁ • opracowanie graficzne i skład MARIAN SIEDLACZEK •

druk PROPRINT, s.r.o. český těšín

joanna gruszka & malgorzata pikus

janusz kaczmarski, joanna gruszka & grzegorz widera

ryszard pochroń & mariusz osmelak

